

Cahová, Dagmar; Gregor, Miroslav; Macků, Jan

O sociologickém výzkumu mládeže v Jihomoravském kraji

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1971, vol. 20, iss. G15, pp. 137-139

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111685>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

na celkovém počtu pracovníků, i jejich přírůstek, ukazuje, že dělníci jsou v Americe jedinou kategorií zaměstnanců v průmyslu, jejíž relativní podíl na celkovém stavu poklesl. Zároveň pěkně demonstruje naši tézi.

	1950		1960		Přírůstek
dělníci	11,0 mil.	76,6 %	12,6 mil.	71,6 %	14,5 %
úředníci	2,7 mil.	18,7 %	3,8 mil.	21,6 %	40,8 %
vedoucí pracovníci	0,38 mil.	2,6 %	0,65 mil.	3,7 %	71,0 %
vědci a technici	0,29 mil.	2,0 %	0,54 mil.	3,1 %	86,3 %

Přes skutečnost, že uvedené údaje jasně potvrzují význam a úlohu technokracie v moderní společnosti, neustal pan Goul při těchto zjištěních, ale osvětluje dále smysl zjištěného z nejrůznějších hledisek. Pokusil se, například, zjistit, jak početní růst technokracie ovlivňuje produktivitu v jednotlivých průmyslových odvětvích, nebo jak se projevuje ve mzdách. Mnoho místa i usílil věnoval také zkoumání důsledků, jimiž technokracie působí na sociální strukturu americké společnosti. (Hledá sociální skupiny, z nichž se technokraté rekrutují, i kritéria, podle kterých se prosazují.)

Americké statistiky, na nichž svou práci založil, se opírají o jiná kritéria než naše. Také organizace školství ve Spojených státech je odlišná. Tyto skutečnosti způsobují, že poznatky o formách a působení technokracie v USA mají pro nás jen akademický význam. Vcelku můžeme říci, že kniha má přednosti i zápory práce, založené výhradně na analýze statistických dat: mnoho nového se z ní nedovíme, ale poskytuje nám dost přesný a názorný obraz sociální reality.

Pavel Tomášek

O SOCIOLOGICKÉM VÝZKUMU MLÁDEŽE V JIHMORAVSKÉM KRAJI

Ve školním roce 1969/1970 se konal v Jihomoravském kraji výzkum některých stránek života současné generace naší mládeže. Zadavatelem výzkumného úkolu byl KNV v Brně. Expertizu pro potřeby státních orgánů provedl kolektiv sociologů organizačně začleněných do městské organizace České socialistické akademie v Brně.¹

Teoreticky vycházel výzkum z onoho pojetí mládeže, které se stalo běžné v české marxistické sociologii mládeže.² Mládež je pojímána jako vnitřně diferencovaná věková skupina, k níž patří příslušníci dané populace, přibližně ve věku 15–25 let. Vzhledem k potřebám státní správy byl výzkum soustředěn předně na mladé lidi ve věku patnácti let, tedy na mládež v devátých třídách, jež se rozhoduje o svém budoucím povolání. Druhý soubor mladých lidí představovala mládež druhých ročníků škol druhého cyklu, tedy mládež ve věku průměrně sedmnácti let. Vzorek byl záměrně volen tak, by v něm byly zastoupeny všechny existující typy škol, včetně učňovských. Tato věková vrstva byla volena proto, že se u sedmnáctileté mládeže projevuje výrazněji než u patnáctileté sociální diferenciace, ovlivněná růzností povolání, které si mladí lidé zvolili, a na něž se ve škole či v učení připravují. Paralelně s výzkumem žáků devátých tříd a druhých ročníků škol druhého cyklu byl proveden i výzkum mládeže začleněné přímo bez vyučení do pracovního poměru. Tato mládež představuje v kraji asi 10 % absolventů základních devítiletých škol, z nich zhruba 90 % tvoří dívky. Nepoměrně větší procento dívek v tomto souboru neumožnilo provést odpovídající srovnání postojů mládeže v učňovském poměru a mládeže začleněné do práce bez vyučení.

¹ Teoreticky koncipovala hlavní směry výzkumu Dagmar Cahová, metodickou stránku výzkumu připravil Miroslav Gregor. Viz blíže *Universitas*, 1970, čís. 2.

² Dagmar Cahová, *K významu biosociálních skupin v sociální struktuře společnosti*, *Demografie*, roč. 1964, čís. 4.

Výzkum se soustředil zejména ke zkoumání hodnotového světa mladých lidí.³ Znalost této problematiky má nejen velký význam pro teorii sociologie mládeže, ale i pro praktickou práci mezi mládeží.

Celý výzkum — dotazníková šetření, rozhovory, částečně standardizované, zprávy expertů z řad lékařů, pedagogů, právníků aj., obsahové analýzy literatury a dokumentů — to vše nasvědčuje tomu, že se u všech mladých lidí projevují určité specifické zvláštnosti, které odlišují tuto věkovou sociální skupinu od populace dospělých, současně však i to, že mládež je všestranně diferencovaná. U patnáctiletých a sedmnáctiletých mladých lidí byly zjištěny určité rozdíly v názorech podle pohlaví, podle psychologického zaměření a celkové hodnotové orientace, podle bydliště (například mezi těmi, kteří žijí v obcích do 500 obyvatel, a těmi, kteří žijí ve městech nad 50.000 obyvatel), podle rodinného prostředí, podle typu škol atd.

Pokud jde o jednotlivé oblasti života mladých lidí, soustředil se výzkum — kromě ústředního problému hodnotového světa mladých — na oblast rodiny, oblast školy, práce a oblast volného času. V rámci výzkumu volného času byla věnována zvláštní pozornost vztahu mladých lidí ke sportu a tělesné výchově. Tyto oblasti byly doplněny šetřením o vztahu mladých lidí ke společnosti, zejména organizaci mládeže a orgánům státní správy, jakož i analýzami sociálně patologických jevů v řadách mládeže (kriminálničtá a delikvence, alkoholismus atd.).⁴

Pokud jde o jednotlivé oblasti života mládeže, byl výzkumem jednoznačně potvrzen mimořádně významný vliv rodiny. Již vztah mladých lidí k rodičům je velmi silný. Ve všech zkoumaných souborech vypovídají mladí lidé, že si nejvíce cení dobrých vztahů k rodičům. Dobré rodinné prostředí má v hodnotových škálách patnáctileté a sedmnáctileté mládeže mnohem vyšší cenu než dobře placené zaměstnání. Ve výzkumu byl sledován vliv rodiny a školy na mladé lidi. Pokud jde o rodinu, pak výzkum v Jihomoravském kraji nasvědčuje tomu, že nelze přeceňovat tak zvanou krizi rodiny, o níž se tolik napsalo zejména v západoněmecké sociologii. 27 % mladých lidí v této lokalitě soudí, že většina mládeže vychází s rodiči „velmi dobře“, 62 % odpovědělo, že většina mladých lidí vychází s rodiči „spíše dobře“.

O kladném vztahu k rodičům svědčí i další otázka, která zjišťovala, zda by mladí lidé vychovávali své děti shodně, či rozdílně, jak byli vychovávaní svými rodiči. 72 % odpovědělo, že by své děti vychovávali „rozhodně stejně“ (31 %) a „spíše stejně“ (41 %) jako rodiče vychovávali je. Rodiče jsou také hlavními rádci svých dětí. Na otázku „S kým se nejraději radí o většině problémů“ odpovědělo 57 % dotazovaných, že s rodiči, 15 % s přáteli, 9 % se sourozenci. Z rodičů se obrací mladí lidé o radu většinou na matku, z toho ovšem častěji dívky (60 %) než hoši (25 %). Jestliže vcelku 44 % mladých obou pohlaví uvedlo, že se obrací na matku, pak 42 % uvádí, že se obrací na oba rodiče (54 % hoši a 31 % dívky), jenom na otce se obrací 8 % mladých (14 % hochů a 3 % dívek). Korelace je zde velmi významná (Pearsonův koeficient = 0,506).

Z hlediska politicko-výchovného působení na mladé lidi je nepochybně velmi závažné zjištění, že se v roce 1969 mladí shodovali s rodiči i v názorech na veřejné dění. Tak na otázku: „Ve svých názorech na veřejné dění se obvykle s otcem“:

	9. třídy	II. ročníky
1. úplně shodují	14 %	15 %
2. spíše shodují	57 %	49 %
3. spíše neshodují	16 %	19 %
4. naprosto se od něho liším	3 %	4 %
5. nemám otce, nežiji s otcem	7 %	7 %
6. nevím, nomám názor, jiná odpověď	3 %	6 %

³ Dagmar Cahová — Miroslav Gregor, K některým otázkám hodnotové orientace sedmnáctileté mládeže, v tomto čísle sborníku.

⁴ Některé dílčí výsledky výzkumu byly publikovány v denním tisku i v odborných časopisech.

Z toho je možné vyvodit závěr, že se tíže bude dařit přesvědčovat mládež o tom, o čem nejsou přesvědčeni její rodiče. To je zvláště závažné zjištění, zejména pokud jde o takové otázky jako je úsilí o ovlivnění volby povolání. I když jistě nelze příliš generalizovat výsledky výzkumu v jedné lokalitě, zjištěné v roce 1969, pro všechna další léta, přesto je nutné se zamyslet nad tím, že vliv rodičů je nesrovnatelně větší než vliv školy.

Výsledky šetření vlivu rodiny a školy na volbu povolání byly (v procentech) tyto:

	9. třídy			II. ročníky		
	celkem	H	D	celkem	H	D
vliv učitelů byl						
rozhodující	6	9	3	6	6	7
malý	26	24	27	21	21	22
žádný	60	60	60	66	67	66
vliv rodičů byl						
rozhodující	29	31	27	24	22	27
malý	44	46	43	44	46	41
žádný	23	19	27	27	27	28
proti vůli rodičů se rozhodli	2	2	1	2	2	2

Relativně malý vliv školy souvisí nesporně s velmi nízkým prestižem učitelského povolání.

V rámci výzkumu života mládeže v Jihomoravském kraji byla věnována pozornost i otázkám volného času. Byly přitom sledovány některé aspekty, které nebyly v minulosti tak často zkoumány, které však mají význam z hlediska práce s mládeží. Zde připomínáme některé údaje, které se týkají otázky odkud čerpají mladí lidé informace o filmech, na které chodí, a o knihách, které čtou. Návštěva kina a čtení knih patří k činnostem, které mladí provozují ve volném čase rádi a často. Pokud jde o návštěvu kina, čerpají mladí informace o filmech nejčastěji z plakátů a vývěsních skříněk kin (44 % v 9. třídách a 43 % ve II. ročnících), dále se řídí doporučením kamarádů (u obou souborů 25 %) a teprve na třetím místě jsou informace z masových komunikačních prostředků.

Zajímavé je, že pokud jde o výběr knih, uvádějí mladí lidé, že si knihy vybírají podle spisovatele (24 % patnáctiletí, 28 % sedmnáctiletí), na druhém místě pak podle doporučení kamarádů (23 % a 21 %). Při výběru knih je vliv časopisů, rozhlasu a televize ještě mnohem menší než u výběru filmů (8 % a 9 %). Není třeba říkat, že v obou případech je zcela mizivý vliv doporučení rodičů a učitelů.

Výzkum přinesl velké množství výsledků, které z větší části byly zpracovány pro potřebu poslanců národních výborů. Prokázala se prospěšnost sociologických expertiz, které vycházejí z úkolů stanovených institucemi socialistického státu.

Dagmar Cahová, Miroslav Gregor, Jan Macků

Alvin L. Bertrand, Zbigniew T. Wierzbicki: *Socjologia wsi w Stanach Zjednoczonych* (Stan i tendencje rozwojowe). — Wrocław—Warszawa—Kraków — Zakład narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1970, str. 464.

Význam interdisciplinární spolupráce je dnes ve vědecké metodologii nejen evidentní, ale i nutný. Specifickou její obměnou znamená práce tandemová. V případě recenzované studie Bertranda a Wierzbického o sociologii venkova ve Spojených státech je účinně aplikována na oblast této odvětvové sociologie. Přitom autoři vhodně kontaminovali obojí rovinu společného přístupu k její problematice a v jistém smyslu ji takto umocnili současně i náběhy práce týmové. Hodnocení obsahové náplně jejich knihy jasně signalizuje, že se tak stalo jen na prospěch věci samé. Více bude patrné z konkrétních souvislostí recenzované práce.